

KLIC DALJNIH SVETOV: SLOVENCİ IN NEEVROPSKE KULTURE

Ljubljana, Borec, 1986. — 358 str.; ilustr.

Delo Zmaga Šmitka o prikazu stikov, ki so jih imeli Slovenci z neevropskimi kulturami, bo obogatilo naše vedenje o že davno začetem, a premalo upoštevanem prispevku popotnikov, misijonarjev, raziskovalcev, znanstvenikov in književnikov k poznavanju drugih dežel. S popisovanjem in raziskovanjem so premagovali ozkost in nezaupanje do tujega, pomagali odpirati pot napredku in novemu, utrjevali našo samozavest in samobitnost.

Zanimanje za druge kulture, ki je v preteklosti spodbujalo Slovence, da so potovali po svetu, se je povečalo v novejšem času, ko veliko mladih ljudi obiskuje druge dežele, zato je poznavanje zgodovine še toliko potrebnije.

Študij etnologije pri nas je s sintetičnim prikazom zvez z neevropskimi kulturami dobil trdnjšo podlago za nadaljnje raziskave in samo želeli je, da bi podobne prikaze dobili še za razmerja z evropskimi kulturami.

Delo je razdeljeno na šest poglavij: Neevropski motivi in vplivi v slovenskem ljudskem izročilu, Slovenski popotniki v neevropskih deželah, Slovenski misijonarji v neevropskih deželah, Odnos Slovencev do velikih azijskih reli-

gij, Znanstveno preučevanje neevropskih dežel in kultur, Neevropski svet in slovenska književnost. Sledijo zaključek, angleški povzetek in imensko kazalo. Številne ilustracije smiselno dopolnjujejo celoto.

Poglavja vsebinsko zaočroženo prikazujejo najrazličnejše oblike stikov, ki so jih imeli posamezniki in družbene skupine od začetkov do druge svetovne vojne. Spoznavanje je potekalo na več ravneh in v več razvojnih obdobjih, odvisno od stopnje družbene zavesti, števila informacij in pripadnosti družbeni skupini.

Avtor najprej prikaže motive in vplive, ki so se ohranili in živeli v ljudskem izročilu o Egiptu in Palestini, Hunih in Mongolih, Saracenih in Turkih, Indiji, Daljnem vzhodu in Ameriki po časovnih obdobjih, kakor so prihajali k nam.

Sledi prikaz popotnikov, ki so prihajali v stike z drugimi kulturami zaradi opravljanja diplomatske službe — npr. Žiga Herberstein, Benedikt Kuripečič, Koprčani iz družin Borisi, Tarsia, Carli in Bruti — ali kot pomorščaki in trgovci, udeleženci v vojnah in vojaških službah, ujetniki in najemniški vojak.

Dejavnost misijonarjev, ki je bila pomembna pri odkrivanju in preučevanju neevropskih kultur — za začetnika primerjalne etnologije velja Joseph François Lafiteau, za utemeljitelja dunajske kulturno-zgodovinske šole Wilhelm Schmidt in Wilhelm Koppers — ima velik delež tudi pri nas. K razvoju neevropske etnologije so prispevali zlasti Ignacij Knoblehar, ki je deloval v Afriki in Friederich Baraga ter Franc Pirc, ki sta delovala pri severnoameriških Indijancih.

Pri vrednotenju drugih kultur se je v preteklosti mnogokrat odražal pomen, ki ga je imela krščanska religija v življenju posameznikov in družbenih skupin. Dolgo obdobje je bilo zanimanje usmerjeno predvsem v islam, do katerega je bil zaradi zgodovinskih izkušenj odnos negativen. Med prvimi, ki so v 12. stoletju seznanjali zahodno Evropo z islamsko kulturo, je bil Hermanus de Carinthia Slavus. Pozneje je bilo zanimanje za islam živo zlasti v dobi reformacije, ko je o Turkih največ pisal Primož Trubar.

Zanimanje za druge religije, budizem in hinduizem, v manjši meri za konfucionizem, taoizem in šintoizem, se je razširilo k nam proti

koncu 19. stoletja. Pod vplivom velikih azijskih religij je bilo tudi zanimanje za teozofijo, ki je nasledilo prejšnja zanimanja za spiritizem in misticizem. Za najvidnejšega predstavnika primerjalnega veroslovja med obema vojnama velja Lambert Erlich.

Že zgodaj se pojavijo tudi znanstveni začetki preučevanja neevropskih kultur s prevodi arab-
skih in hebrejskih del
Hermanusa de Carin-
thia, pozneje pa s pre-
vodi in študijem bibli-
je. Z iskanjem izvira
Slovencev in Slovanov,
iskanjem narodne iden-
titive, študijem primer-
jalnega jezikoslovja in
mitologije se je širilo
tudi poznavanje neev-
ropskih kultur, zlasti od
19. stoletja dalje. Preu-
čevalcem biblije, jezi-
koslovcem, veroslovcem,
zgodovinarjem in geo-
grafom se pridružijo
etnologi, med katerimi

sta poleg Lamberta Er-
licha najpomembnejša
Alma Karlin in Ivan
Benigar. Nekatera Beni-
garjeva dela o južno-
ameriških Indijancih bi
veljalo prevesti in s
tem približati slovenski
javnosti.

Nevropske kulture: severnoameriška, indijska, kitajska in starojudovska so vplivale tudi na slovensko književnost. V 19. stoletju se pojavijo pustolovska in znanstveno-fantastična literatura, prevodi leposlovja in pravljic. Delo dopolnjuje obsežen zaključek, ki poda časovni in vsebinski pregled stikov. Odnos do drugih kultur temelji bodisi na čustveni ali racionalni podlagi, je do drugih kultur sovražen ali odklonilen, je vanje preveč zaverovan in jih preveč poveličuje. Najti pravo mero med preveliko željo po posnemanju in prevelikim strahom.

hom pred nepoznanim, ohraniti zanimanje za tuje, pa se ogniti zlega, ki prihaja bodisi v gmotnem, družbenem ali duhovnem pogledu je vprašanje, na katerega je vsaka doba odgovarjala po svoje. Nadejevanje prikaza stikov z neevropskimi kulturami v novejšem času bi nam verjetno dalo odgovor na nekatera vprašanja, ki niso bila še strokovno načeta, pa se jih etnologija v prihodnje ne bo mogla izogniti.

Delo sistematično in podrobno navaja številne podatke, ki osvetljujejo našo duhovno povezanost s svetom in z odkrivanjem še nepoznatih ali premalo poznanih imen v širši javnosti utrjuje našo zavest o prispevku, ki smo ga dali svetu, in o razmerju, ki ga imamo do neevropskih kultur.

Duša Krnel-Umek

Marija Makarovič, Magdalena Klarer

SLOVENSKA LJUDSKA NOŠA V BESEDI IN PODOBI,
DOBREPOLJE

prvi zvezek — Ljubljana, 1986. — 26 str., zvd., fot., risbe, 14 slik. pril.

Dobrepolje je prva knjižica iz serije, ki jo namerava izdajati Zveza kulturnih organizacij Slovenije (urednica Meta Benčina) skupaj s folklornimi skupinami, da bi tako dobili zaokrožen pregled ljudskih noš po vseh slovenskih pokrajinah. Prvi zvezek je nastal s pomočjo FS Sava Kranj. Že v uvodu je povedano, da so vsa

dosedanja dela o nošah razprodana, povpraševanje po njih pa je zelo veliko, zlasti med folklornimi skupinami. Pobuda ZKOS je padla na plodna tla pri Kulturni skupnosti Slovenije, pri Slovenskem etnografskem muzeju in pri avtorici prvega zvezka, dr. Mariji Markarovičevi. Bogate in sugestivne barvne likovne prikaze noš je na

samostojnih slikovnih
 prilogah izdelala ko-
 stumografinja Magdale-
 na Klarer.

Uvod Marije Makarovič ni samo uvod v dobre-poljski zvezek, temveč ga lahko razumemo tudi kot uvod v splošno razumevanje transformacije ljudske noše in njene vloge od 19. stoletja do današnjih dni. Pisan je z distanco, ki jo omogoča dolgoletno